

Den grønlandske Havørn (*Haliaeetus albicilla groenlandicus* Brehm) og dens føde.

Af HARRY MADSEN & CHR. VIBE.

(With a Summary in English: The Greenland White-tailed Eagle (*Haliaeetus albicilla groenlandicus* Brehm) and its Food.)

Havørnen (*Haliaeetus albicilla*) har fra gammel tid været hjemmehørende i Grønland i området mellem Kap Farvel og Diskobugten. Talrig har den aldrig været, selv om man nok har kunnet betegne den som almindelig ynglefugl i den nævnte landsdels sydlige distrikter, hvorimod den altid har været sjælden omkring Diskobugten og nordefter. De nordligst kendte ynglepladser lå omkring Christianshaab, hvor den dog efter befolkningens udsagn ikke længere er ynglefugl.

Gennem mange år har de grønlandske havørne været udsat for en stedse forøget efterstræbelse fra menneskers side. Talrige kuld æg er blevet indsamlet af grønlændere og solgt til ægsamlere, der fik dem for en billig penge, ligesom enhver dansker med respekt for sig selv måtte have en udstoppet Havørn stående på bogreolen. Men ikke nok hermed. I tidens løb er desuden adskillige havørne og havørneæg blevet eksporteret til samlere og firmaer i Danmark og udlandet — og det har været mere, end den grønlandske havørnebestand har kunnet tåle. Gradvis er antallet gået tilbage, så det samlede antal ynglende par nu må antages at ligge nærmere ved 50 end 100.

En væsentlig årsag til, at det har været forholdsvis let at komme Havørnen til livs, ligger i den omstændighed, at Havørnen i Grønland ikke viser fornøden omhu med valg af redeplads. Mest utilgængelige er rederne på yderkystens stejle fjeldsider, mens de fleste indlandsreder er alt for let tilgængelige for mennesker. Det er derfor næsten altid æggene og ungerne, det går ud over, mens de gamle fugle er tilpas sky og årvågne til at kunne klare sig.

Men desværre er i de senere årtier nye momenter kommet til, som har bragt de grønlandske ørne yderligere i farezonen; renerne er gået stærkt tilbage i antal, og fåreavl er blevet indført. Tilbagegangen i renbestanden måtte jo have en årsag,

og hvad var da mere nærliggende for menigmand end at give ørnen skylden. Det samme blev tilfældet, når antallet af lam et enkelt år lå under normalen, så havde ørne taget dem.

I 1926 gik det så vidt, at Sydgrønlands landsraad stillede forslag om udbetalig af ducør for nedlagte ørne og ravne, motiveret ved pålidelige omend sjældne tilfælde, hvor ørne havde

CHR. VIBE fot.

Fig. 1. Unger af Grønlandsk Havørn (*Haliaeetus albicilla groenlandicus*), Julianehåb distrikt 10. 8. 1948.

Nestlings of Greenland White-tailed Eagle (Haliaeetus albicilla groenlandicus), Julianehåb District 10. 8. 1948.

gjort fortræd på rensdyr og får. Men heldigvis blev forslaget ikke gennemført dengang, skønt det senere lykkedes landsrådet at få det gennemført for ravnenes vedkommende, således at der blev betalt 25 øre for hvert par ravnefodder, der bragtes til butikken.

Ørne var man fra Styrelsens side stadigt interesseret i at skåne så meget som muligt, ja, man tog endog det prisværdige skridt, at statsministeriet i 1939 ved lov forbød udførelse af ørneskind fra Grønland. Herved fik man sat en stopper for den meningsløse nedskydning af ørne til souvenirjægere.

Imidlertid rejste landsrådet igen i 1947 spørgsmålet om en formindskelse af ørnebestanden af hensyn til faareavlen,

idet den kendte fåreholder ISAK LUND udtalte, "at ørnene er til stor skade for afkom af alle slags dyr, og at de om foråret samles inde i fjordene for udelukkende at jage lam i den tid, hvor fårene læmmer. Der er fundet ræveunger i ørnenes reder, og det er velkendt, at ørne er til skade for sælerne i yngletiden. Det har undret fåreholderne, at man ikke er gået ind for udryddelse af ørne, der gør langt mere skade end ravnene".

Efter endnu et par korte replikker fra et andet landsrådsmedlem, vedtog landsrådet at anbefale, at der iværksattes foranstaltning til udryddelse af ørne, og foreslog, at der iværksattes en indhandling for landskassens regning af ørnefodder mod en betaling af kr. 2 pr. par.

Det grønlandske landsråd er imidlertid ikke lovgivende, så alle dets vedtægter må først anerkendes af Styrelsen for at træde i kraft, og da Styrelsen ikke uden videre mente at kunne gå med til en udryddelse af ørnene i Grønland på et så spinkelt grundlag, ønskede man først i forståelse med Zoologisk Museum hele spørgsmålet underkastet en nøjere undersøgelse, der især skulle gå ud på at klarlægge, hvormange ynglende ørnepar, der er tilbage i Grønland, og hvad de fortrinsvis lever af.

For at søge disse spørgsmål besvarede udrejste konservator HARRY MADSEN fra Zoologisk Museum til Julianehaab i sommeren 1948 for i samarbejde med magister CHR. VIBE, der på det tidspunkt befandt sig i Grønland, at foretage en undersøgelse af et antal ørneheder i Julianehaab distrikt for derigennem at danne sig et skøn over ørnenes talrighed, ernæringsforhold og eventuelle skadelighed for fåreavlen.

Ifølge foretagne undersøgelser på stedet og ifølge oplysninger indsamlede hos befolkningen har der i distriktet indtil de sidste år været ca. 40 redepladser mellem Qinguadalen og Bredefjord. Antallet af ynglende ørnepar har dog været langt mindre, idet ørnene ofte skifter mellem flere redepladser, mens de andre ligger ubeboede hen.

Ifølge vore undersøgelser, der til dels bygger på mundtlige beretninger fra fiskere, fåreholdere og andre, ynglende der i sommeren 1948 kun ca. 18 ørnepar i nævnte distrikt, muligvis flere, men herom har sikre oplysninger ikke kunnet indhentes. Af de nævnte 18 reder blev de fire plyndrede om for-

året, om fire andre vides intet bestemt, mens ti ørnepar med sikkerhed vides at have fået en eller to unger på vingerne pr. rede.

Ialt lykkedes det i den til rådighed stående tid at undersøge og hjembringe materiale fra ialt 9 ørnereder, der var beboede eller havde været beboede sommeren 1948. Resultatet heraf var følgende:

I eller ved 5 reder fandtes rester af 1-2 nyfødte lam pr. rede.

I eller ved 2 ørnereder fandtes rester af 1 ung Blåræv pr. rede.

I eller ved 4 ørnereder fandtes rester af fugle (Ravn, Hvidvinget Måge, Rype, Gråmåge og Lomvie).

I eller ved 7 ørnereder fandtes rester af fisk (Torsk, Håising, Fjældørred og Rødfisk).

Af dette resultat fremgår det, at ørnene kan bringe nyfødte lam hjem til reden. Dette gjaldt dog kun ørnene i selve lammedistrikterne, medens ørnene ved yderkysten kun havde fugleknogler eller fisk i reden. Sandsynligvis drejer det sig oftest om selvdøde lam, hvad man i to af de omtalte tilfælde kunne konstatere. Ifølge oplysninger fra fåreavlsstationen i Julianehåb dør mindst $\frac{1}{4}$ af samtlige lam i de første levedage på grund af dårligt vejr eller sygdom. Ørnene har således rig lejlighed til at forsyne sig med lammeådsler, mens de næppe eller kun undtagelsesvis forgriber sig på levende lam. Fårene udviser heller ingen frygt for ørnen, selv om den sætter sig lige i nærheden eller stryger lavt hen over dem, hvilket grønlandske fåreholdere også bekræfter.

Ørnenes hovednæring i distriktet synes overvejende at være fisk og forskellige ådsler. Efter almindeligt kendskab til Havørnen er denne en dårlig fanger, der må nøjes med lettilgængelige fødeemner som ådsler og syge eller sårede dyr.

Når det påstås, at ørnene tager til i fåreavlsdistrikterne, efterhånden som fåreavlen breder sig, er dette absolut urigtigt. Ørnene i Grønland er tværtimod i stærk tilbagegang. Mange reder, der tidligere var beboede, er nu forladte, og der plyndres årligt flere og flere reder, efterhånden som grønlænderne tager ind i landet og nedsætter sig der, hvor rederne næsten alle steder er let tilgængelige. Den fornyelse, der i øjeblikket sker gennem nye kuld, er næppe tilstrækkelig til at vedligeholde den nuværende ørnebestand, der med den stærke efterstræ-

belse hurtigt vil reduceres selv uden fornyede efterstræbelser.

Når man er tilbøjelig til at antage ørnene for langt talrigere, end de i virkeligheden er, skyldes det, at de samme ørne hele efteråret og vinteren om morgenen ofte trækker ud af fjordene til ædepladserne ude ved det åbne hav, hvorfra de igen om aftenen trækker ind til nattekvarteret i fjordbunden. En så stor og smuk fugl som ørnen vil altid henlede opmærksomheden på sig, og man glemmer let, at det er den samme ørn, man ser dag ud og dag ind. Det samme er tilfældet om sommeren, når man ser ørnen kredse over et fjordområde. Den samme ørn kan ses langt væk og henleder let opmærksomheden på sig. Gør man sig lidt umage, kan man let lære at kende de enkelte ørne ved en eller anden ejendommelighed, som de gamle fugle næsten altid har, ligesom også hunnen er større end hannen og har en dybere stemme.

Fra grønlændere og danske hører man ofte beretninger om store ørneflokke, der er set samlede på et enkelt sted (op til 32 ørne skal således være set fra motorbåd på een gang). Dette er sikkert også rigtigt, men man har da uden tvivl haft hele det nærmeste oplands ørne foran sig plus en del trækkende fugle fra nordligere egne. I strenge vintre kan det heller ikke undre, at ørnene samler sig der, hvor der er føde at få, omkomne får, der ligger som ådsler på fjældet, eller anskudte fugle i våger på havet. Når der dør indtil en fjerdedel eller mere af samtlige lam hvert forår, og mange får omkommer hver vinter, har ørnene rig lejlighed til at forsyne sig med ådsler, og det er da ganske naturligt, at man da ofte vil se ørnene samle sig om disse, men dette er ingenlunde ensbetydende med, at fåret eller lammet er dræbt af ørnene. Var dette tilfældet, ville fårene vise stor skyhed for ørnene, når de viser sig i nærheden, og det gør de ikke.

Havørnen i Grønland er standfugl og udskilt som en særlig geografisk race. Den har derfor ingen mulighed for fornyelse udefra. For at bevare det lille antal ørne, der endnu findes i Grønland mellem Kap Farvel og Holsteinsborg, sikkert betydeligt under 100 par på den 1000 km lange kyststrækning med de talrige dybe fjorde og store indlande, bør man snarere værne om disse stolte fugle end udsætte dem for yderligere efterstræbelse.

Det grønlandske landsråd viser desværre en meget ringe forståelse i fredningssager. Kun få grønlændere er modne til at forstå æstetiske værdier, og ingen tænker på, at den i forvejen fattige fauna meget let kan blive endnu fattigere ved menneskers tankeløshed. Måske har vi selv noget af skylden; thi vi har gjort meget lidt for at åbne grønlændernes øjne for naturværdier, der ikke er af ren økonomisk karakter. Vore bestræbelser bør derfor efterhånden gå i retning af at bibringe grønlænderne forståelse af fredningens betydning, så det også i Grønland kan blive en hævdvunden regel, at ethvert dyr har krav på fred i yngletiden, ikke mindst en så stolt fugl som havørnen.

Vi kan blot sammenligne med Island, hvor havørnebestanden i 1913 var så langt nede, at man da vedtog at totalfredede fuglen i 6 år. I 1919 blev fredningsbestemmelsen forlænget til 1940, og bestanden er nu i langsom tiltagen. Den som i Island dræber en ørn eller tager dens æg eller yngel, må betale en bøde på 500 kr. Grunden til den voldsomme tilbagegang i Island var dels nedskydning, dels giftudlægning i kadavere til rævene.

Når der faktisk ikke sker nogen væsentlig skade ved at have en lille bestand af ørne i Grønland, må man håbe, at de grønlandske myndigheder må være lige så fremsynede som de islandske, således at man i de store vidders land også i fremtiden vil kunne glæde sig over det stolte syn, det er at se en ørn kredse højt til vejrs over et skønt land.

SUMMARY IN ENGLISH

The Greenland White-tailed Eagle (*Haliaeetus albicilla groenlandicus* Brehm) and its Food.

In 1947 the Legislative Body of the Greenlanders (Det grønlandske Landsråd) raised the question of a diminution of the number of the population of the White-tailed Eagle on the ground that the eagles did much damage to the progeny of all kinds of animals, and notably to the lambs. It was agreed to recommend that measures were taken for the extermination of eagles.

The Greenland Administration however could not agree to this without a previous investigation of the number and the food of the eagles in Greenland.

In order to answer these questions HARRY MADSEN, taxidermist of the Zoological Museum of Copenhagen, in the summer 1948 went to Julianehåb. Together with CHR. VIBE, M. Sc., who at that time visited Greenland, he would undertake an examination of the distribution of the eagles, their food and damage, if any, to sheep farming.

According to investigations on the spot and information received from the inhabitants there were in recent years about 40 nesting-places between Qinguadalen and Bredefjord in Julianehåb District. The number of breeding eagle-pairs however has been much smaller, since the eagles often use several nesting-places alternatively, while the others lie uninhabited.

According to our investigations which in some degree are based on verbal information from fishermen, sheep-keepers and other persons only about 18 pairs of eagles bred in the summer of 1948 in the said district, possibly more, but reliable records were not obtainable. Of the said 18 nests four were plundered in spring, of four other nests nothing definite is known, while ten pairs are known with certainty to have got one or two young ones on the wing per nest.

Altogether we succeeded during the time at our disposal to secure material from nine eagle's nests which were inhabited or had been inhabited in the summer of 1948. The result was as follows:

In or near 5 nests remains of 1-2 newly-born lambs per nest were found.

In or near 2 nests remains of 1 young Blue Fox per nest were found.

In or near 4 nests remains of birds (Raven, Iceland Gull, Ptarmigan, Glaucous Gull and Brünnich's Guillemot) were found.

In or near 7 nests remains of fishes (Cod, Rough Dab, Northern Char and Norway Haddock) were found.

This shows that the eagles can bring home to the nest newly-born lambs. This however applied only to the eagles in the lamb districts, while the eagles on the coast had only bird's bones or fish in the nest. Probably the lambs had died from accident or disease which could be ascertained in two of the said instances. According to information from sheep-farmers in Julianehåb at least one fourth of all lambs will perish in the first days of their life on account of bad weather or diseases. The eagles thus have a good opportunity to provide themselves with lamb carrion, but they will hardly, or only exceptionally, attack living lambs. The latter has been observed only in a single instance by a Greenland sheep-farmer. The sheep show no fright of the eagle, even if it descends in the vicinity or flies low over it, which is also confirmed by Greenland sheep-farmers.

The principal diet of the eagles in the district seem to be mainly fish and different carrion. According to the common knowledge of the White-tailed Eagle it is a poor hunter which must be content with easily accessible food like carrion and sick or injured animals.

The allegation that the eagles increase in number in the sheep farming districts gradually as sheep farming spreads, is absolutely wrong. On

the contrary, the eagles in Greenland are rapidly decreasing in number. Many nests, which were formerly inhabited, are now abandoned, and more and more nests are plundered every year, gradually as the Greenlanders penetrate into the country and settle in places where the nests almost everywhere are easily accessible. The renewal which at present takes place through new clutches is hardly sufficient to maintain the present population of eagles, which with the violent presecution will rapidly be reduced also without any renewed measures being taken for their extinction.

According to the above investigation the Greenland Administration could not agree to fix any premium to be paid for eagles shot in Greenland, more particularly since there is no protected season for the eagles which consequently are exposed to persecution throughout the year.

Nyt om Krikandens (*Anas crecca* L.) trækforhold i Danmark.

Af BØRGE PALM.

(With a Summary in English: The Migration of Teal (*Anas crecca* L.) in Denmark.)

(Meddelelser fra Dansk Fugleforskning, nr. 2.)

Krikandens trækforhold i Danmark frembyder et langt mere broget billede, end det fremgår af håndbøgerne. Dette ses da også klart af det materiale, som blev indsamlet af Dansk Fugleforskning i 1943-44 (jfr. vor meddelelse nr. 1, publiceret i D. O. F. T. 44, 1950, p. 81).

For det første overvintrer Krikænderne sædvanligvis i ret betydeligt antal allerede i de østlige dele af landet. I vinteren 1943-44 iagttoges således 40 i Gamborg sø på Vestfyn $19/12$, $16/1$, $30/1$ og $24/2$ (H. C. ANDERSEN), 20 i Norsminde fjord ved Odder i Østjylland $21/1$ og $6/2$ (WITTRUP-JENSEN), samt 50 i Søborg mose ved København $6/2$ (PALM).

For det andet ankommer allerede i sidste halvdel af juni (eller endnu tidligere) adskillige Krikænder til rasteplasserne i Danmark, utvivlsomt overvejende hanner på "fældningstræk" eller "sommertræk" inden svingfjersfældningen i efterårsmånederne; dette juni-juli træk er utvivlsomt retningsbestemt (syd-vestligt) ligesom det tilsvarende juni-juli-træk hos Ederfuglen og juli-august-trækket hos Sortanden. I 1943 iagttoges disse